

1 Co w praktyce oznacza termin prawny „władza rodzicielska”? Jakie prawa i obowiązki ma osoba sprawująca władzę rodzicielską?

Prawa i obowiązki dzieci i rodziców regulują przepisy księgi trzeciej część IV kodeksu cywilnego Republiki Litewskiej (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, zwanego dalej „kodeksem cywilnym”). Zgodnie z art. 3.155 kodeksu cywilnego rodzice opiekują się swoimi dziećmi do czasu osiągnięcia przez nie pełnoletności lub ich uwolnienia spod władzy rodzicielskiej. Rodzice mają prawo i obowiązek wychowywać swoje dzieci i uczyć je uczciwości, dbać o ich zdrowie oraz, uwzględniając ich stan fizyczny i psychiczny, tworzyć korzystne warunki dla ich pełnego i harmonijnego rozwoju, aby przygotować je do samodzielnego życia w społeczeństwie. W księdze trzeciej rozdział XI kodeksu cywilnego określono prawa i obowiązki rodziców względem swoich dzieci, a w rozdziale XII – prawa i obowiązki majątkowe między rodzicami a dziećmi.

Art. 3.227 ust. 2 kodeksu cywilnego stanowi, że rodzice adopcyjni są zgodnie z prawem traktowani jak rodzice dziecka od dnia wejścia w życie orzeczenia sądu o przysposobieniu, z zastrzeżeniem sytuacji wyjątkowych przewidzianych w art. 3.222 ust. 4 kodeksu cywilnego.

2 Kto z reguły sprawuje władzę rodzicielską nad dzieckiem?

Art. 3.156 kodeksu cywilnego stanowi, że ojciec i matka mają równe prawa i obowiązki względem swoich dzieci. Rodzice mają równe prawa i obowiązki względem swoich dzieci niezależnie od tego, czy dziecko urodziło się w małżeństwie czy poza małżeństwem, po rozwodzie, unieważnieniu małżeństwa lub separacji.

3 Jeżeli rodzice nie są w stanie lub nie chcą sprawować władzy rodzicielskiej nad dzieckiem, czy można wyznaczyć inną osobę w ich zastępstwie?

Jeżeli rodzice nie są w stanie lub nie chcą wykonywać władzy rodzicielskiej wobec swoich dzieci, można ustanowić inną osobę w ich miejsce. W tym celu w kodeksie cywilnym ustanowiono instytucję opieki i kurateli nad małoletnimi. Podstawowe zasady dotyczące umieszczania dziecka pod tymczasową i stałą opieką/kuratelą określono w art. 3.254 i 3.257.

4 Jak rozwiązana jest kwestia przyszłej władzy rodzicielskiej w przypadku rozwodu lub separacji rodziców?

W razie rozwodu rodziców przyszłą władzę rodzicielską określa się w zależności od rodzaju rozwodu.

W razie rozwiązania małżeństwa za obopólną zgodą małżonków małżonkowie powinni przedstawić sądowi porozumienie w sprawie skutków rozwiązania małżeństwa (podział majątku, świadczenia alimentacyjne na rzecz dzieci itp.). Zgodnie z art. 3.53 ust. 3 kodeksu cywilnego, wydając wyrok orzekający rozwód, sąd zatwierdza porozumienie w sprawie skutków rozwiązania małżeństwa regulujące świadczenia alimentacyjne wypłacane przez małżonków na rzecz dzieci małoletnich i siebie nawzajem, miejsce zamieszkania małoletnich dzieci małżonków, udział małżonków w kształceniu dzieci oraz inne prawa i obowiązki majątkowe. Treść tego porozumienia włącza się do treści wyroku orzekającego rozwód. W przypadku istotnej zmiany okoliczności (choroba lub niezdolność do pracy jednego z byłych małżonków itp.) byli małżonkowie lub jedno z nich mogą wystąpić do sądu z wnioskiem o zmianę warunków ich porozumienia w sprawie skutków rozwiązania małżeństwa.

W razie rozwiązania małżeństwa na wniosek jednego z małżonków we wniosku złożonym do sądu należy również wskazać, w jaki sposób wnioskodawca będzie wykonywał swoje zobowiązania wobec drugiego małżonka i wspólnych małoletnich dzieci. Przy udzielaniu rozwodu sąd rozstrzyga o miejscu zamieszkania i o utrzymaniu małoletnich dzieci, świadczeniach alimentacyjnych na rzecz jednego z małżonków oraz o podziale wspólnego majątku małżonków, z wyjątkiem przypadków, w których majątek został podzielony zgodnie z porozumieniem zawartym między małżonkami i poświadczonym przez notariusza (art. 3.59 kodeksu cywilnego).

Rozwód z orzeczeniem o winie obojga małżonków wywołuje takie same skutki jak rozwiązanie małżeństwa za obopólną zgodą małżonków (art. 3.51–3.54 kodeksu cywilnego). Postępowanie w sprawie o rozwód z orzeczeniem o winie jednego z małżonków podlega odpowiednio art. 3.59 kodeksu cywilnego.

W razie separacji jedno z małżonków może wystąpić do sądu o ustanowienie odrębnego zamieszkania, jeżeli dalsze wspólne pożycie małżonków stało się nie do zniesienia / niemożliwe lub mogłoby w istotny sposób zaszkodzić interesom ich małoletnich dzieci ze względu na szczególne okoliczności, które mogą nie zależeć od drugiego małżonka, a także w przypadku, gdy małżonkowie nie zamierzają już prowadzić wspólnego pożycia. Orzekając separację, sąd wyznacza małżonka, z którym mają mieszkać dzieci, oraz rozstrzyga kwestie związane ze świadczeniami alimentacyjnymi na rzecz dzieci oraz udziałem ojca lub matki, którzy nie zamieszkują razem z dziećmi, w kształceniu dzieci. Oboje małżonkowie mogą wspólnie wystąpić do sądu o zatwierdzenie separacji, jeżeli osiągnęli porozumienie w sprawie skutków separacji pod względem miejsca zamieszkania małoletnich dzieci, środków utrzymania na rzecz tych dzieci oraz ich kształcenia, podziału wspólnego majątku i świadczeń alimentacyjnych między nimi. Jeżeli małżonkowie osiągnęli porozumienie w sprawie skutków separacji, sąd zatwierdzi to porozumienie, pod warunkiem że nie narusza ono porządku publicznego ani praw i prawnie uzasadnionych interesów ich małoletnich dzieci bądź jednego z małżonków. Po zatwierdzeniu porozumienia sąd włącza je do treści orzeczenia o separacji.

5 Jeżeli rodzice zawrą porozumienie w sprawie władzy rodzicielskiej, jakie formalności należy spełnić, aby było ono prawnie wiążące?

Jeżeli rodzice zamieszkują wspólnie, określają sposób i formę wypłaty świadczeń alimentacyjnych za obopólnym porozumieniem. Nie ma specjalnego wzoru takiego porozumienia ani procedury jego zawarcia. Zgodnie z art. 3.193 kodeksu cywilnego w razie rozwodu na zgodny wniosek (art. 3.51 kodeksu cywilnego) lub separacji (art. 3.73 kodeksu cywilnego) małżonkowie zawierają porozumienie określające ich wzajemne obowiązki w zakresie świadczeń alimentacyjnych na rzecz małoletnich dzieci, a także sposób wypłaty, wysokość i formę tych świadczeń. Porozumienie podlega zatwierdzeniu przez sąd (art. 3.53 kodeksu cywilnego). Rodzice małoletnich dzieci mogą również zawrzeć porozumienie w sprawie świadczeń alimentacyjnych na rzecz swoich dzieci, jeżeli ich rozwód wynika z innych przyczyn. Jeżeli jedno z rodziców nie przestrzega zatwierdzonego przez sąd porozumienia w sprawie świadczeń alimentacyjnych na rzecz małoletnich dzieci, drugie z rodziców nabywa uprawnienie do wystąpienia do sądu o wydanie tytułu egzekucyjnego.

6 Jeśli rodzice nie mogą dojść do porozumienia w sprawie władzy rodzicielskiej, jakie są inne środki rozwiązania sporu bez konieczności oddawania sprawy do sądu?

Rodzice mogą skorzystać z mediacji jako alternatywnego środka rozwiązywania konfliktów bez występowania na drogę sądową. Mediacja sądowa jest dostępna we wszystkich sądach powszechnych. Mediacja sądowa jest bezpłatna. Jest to tańszy i szybszy sposób rozwiązywania sporów. Należy zauważyć, że mediacja sądowa gwarantuje poufność, a każda strona może wycofać się z mediacji sądowej bez podania przyczyn. Skierowanie sporu do mediacji sądowej może zainicjować sędzia (izba) rozpatrujący sprawę cywilną lub każda ze stron postępowania. Więcej informacji na temat mediacji oraz wykaz mediatorów można znaleźć na [stronie internetowej litewskich sądów](#).

7 Jeśli rodzice udadzą się do sądu, w jakich sprawach dotyczących dziecka może decydować sędzia?

Jeżeli rodzice zwrócą się do sądu, sędzia może rozstrzygnąć wszystkie sprawy dotyczące ich dzieci, w tym kwestie dotyczące miejsca zamieszkania, prawa rodziców do odwiedzin i utrzymywania kontaktów z dziećmi, świadczeń alimentacyjnych na rzecz małoletnich dzieci oraz wszelkie inne wskazane we wniosku złożonym do sądu.

8 Jeśli sąd powierzy wyłączną władzę rodzicielską jednemu z rodziców, czy oznacza to, że rodzic ten może decydować we wszystkich sprawach dotyczących dziecka bez wcześniejszego porozumienia z drugim rodzicem?

Art. 3.156 kodeksu cywilnego stanowi, że ojciec i matka mają równe prawa i obowiązki względem swoich dzieci, niezależnie od tego, czy dziecko urodziło się w małżeństwie czy poza małżeństwem, po rozwodzie, unieważnieniu małżeństwa lub separacji. Rodzice mają prawo i obowiązek wychowywać swoje dzieci, zapewnić im zdobycie wykształcenia, dbać o ich rozwój i zdrowie oraz udzielać im wskazówek duchowych i moralnych. Przy wykonywaniu tych obowiązków prawa rodziców mają pierwszeństwo przed prawami innych osób. Rodzice mają obowiązek stworzyć takie warunki, aby ich dzieci mogły uczęszczać do placówek oświatowych do chwili osiągnięcia przez nie wieku określonego prawem.

Wyłączna piecza jednego z rodziców może zostać ustalona tylko w przypadkach, gdy władza rodzicielska drugiego z rodziców jest ograniczona. Jeżeli rodzice (ojciec lub matka) nie wywiązują się z obowiązku wychowywania swoich dzieci, nadużywają władzy rodzicielskiej, traktują swoje dzieci okrutnie, mają na nie szkodliwy wpływ przez swoje niemoralne zachowanie lub nie opiekują się swoimi dziećmi, sąd może orzec ograniczenie władzy rodzicielskiej (ojca lub matki) na czas określony lub nieokreślony. Wydając takie orzeczenie, sąd weźmie pod uwagę szczególne okoliczności, leżące u podstaw wniosku o ograniczenie władzy rodzicielskiej. Rodzice zachowują jednak prawo do utrzymywania kontaktów ze swoim dzieckiem, chyba że jest to sprzeczne z jego dobrem. W razie ograniczenia władzy rodzicielskiej na czas nieokreślony dziecko może zostać przysposobione bez konieczności uzyskania szczególnej zgody rodziców.

9 Co w praktyce oznacza decyzja sądu o powierzeniu rodzicom wspólnej opieki nad dzieckiem?

Rodzice wspólnie decydują o wszystkich kwestiach związanych z kształceniem swoich dzieci i innych kwestiach dotyczących władzy rodzicielskiej. Jeżeli nie dojdą oni do porozumienia, wszelkie sporne kwestie rozstrzyga sąd.

Ojciec dziecka, jego matka lub rodzice (opiekunowie/kuratorzy) jego małoletnich rodziców nieposiadających zdolnych do czynności prawnych mogą wystąpić do sądu w sprawie kontaktów rodzicielskich z dzieckiem lub udziału w kształceniu dziecka. Sąd ustala warunki utrzymywania z dzieckiem kontaktów przez ojca lub matkę niezamieszkującego z dzieckiem, kierując się dobrem dziecka, aby umożliwić temu ojcu lub tej matce jak największy udział w kształceniu dziecka. Sąd może orzec o ustanowieniu minimalnego kontaktu z dzieckiem jedynie wówczas, gdy stały maksymalny kontakt jest ze szkodą dla dobra dziecka.

Rodzice wspólnie decydują o wszystkich kwestiach związanych z kształceniem swoich dzieci i innych kwestiach dotyczących władzy rodzicielskiej. Jeżeli nie dojdą oni do porozumienia, wszelkie sporne kwestie rozstrzyga sąd.

Ojciec dziecka, jego matka lub rodzice (opiekunowie/kuratorzy) jego małoletnich rodziców nieposiadających zdolnych do czynności prawnych mogą wystąpić do sądu w sprawie kontaktów rodzicielskich z dzieckiem lub udziału w kształceniu dziecka. Sąd ustala warunki utrzymywania z dzieckiem kontaktów przez ojca lub matkę niezamieszkującego z dzieckiem, kierując się dobrem dziecka, aby umożliwić temu ojcu lub tej matce jak największy udział w kształceniu dziecka. Sąd może orzec o ustanowieniu minimalnego kontaktu z dzieckiem jedynie wówczas, gdy stały maksymalny kontakt jest ze szkodą dla dobra dziecka.

10 Do jakiego sądu lub organu należy się zwrócić z wnioskiem w sprawie władzy rodzicielskiej? Jakie formalności należy spełnić i jakie dokumenty dołączyć do wniosku?

Z wnioskiem dotyczącym władzy rodzicielskiej należy zwrócić się do sądu rejonowego. Formalności, których należy dopełnić, oraz dokumenty, które należy dołączyć do wniosku, zależne są od wymagań określonych w tym wniosku, a także od tego, jakie prawa i obowiązki są kwestionowane lub jak zostaną rozstrzygnięte lub określone (co do zakresu władzy rodzicielskiej).

11 Jaką procedurę stosuje się w takim przypadku? Czy można zastosować procedurę nadzwyczajną?

Główne kwestie sporne i inne dotyczące władzy rodzicielskiej są rozpoznawane w postępowaniu uproszczonym.

12 Czy można uzyskać pomoc prawną na pokrycie kosztów postępowania?

Dostępność pomocy prawnej regulują przepisy ustawy o pomocy prawnej gwarantowanej przez państwo (Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas). Możliwość uzyskania gwarantowanej przez państwo pomocy prawnej zależy od sytuacji finansowej wnioskodawcy.

13 Czy od decyzji w sprawie władzy rodzicielskiej przysługuje odwołanie?

Tak, jest możliwość odwołania się od takiego orzeczenia do sądu wyższej instancji zgodnie z przepisami ogólnymi postępowania cywilnego.

14 W niektórych przypadkach może zachodzić konieczność wystąpienia do sądu lub innego organu o wykonanie decyzji w sprawie władzy rodzicielskiej.

Jaka procedura ma zastosowanie w takim przypadku?

Orzeczenie sądu wykonuje komornik sądowy.

15 Co należy zrobić, aby orzeczenie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej wydane przez sąd w jednym państwie członkowskim zostało uznane i wykonane w drugim państwie członkowskim?

Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej jest stosowane bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania. Następuje to przez uznanie na Litwie orzeczenia wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego UE. Rozporządzenie to ma zastosowanie we wszystkich państwach członkowskich UE, z wyjątkiem Danii.

Orzeczenia dotyczące prawa do kontaktu z dzieckiem oraz orzeczenia nakazujące powrót dziecka wydane przez sądy państw członkowskich UE podlegają wykonaniu zgodnie z zasadami określonymi w części VI kodeksu postępowania cywilnego Republiki Litewskiej (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, zwany dalej „kodeksem postępowania cywilnego”).

Wnioski o przejęcie jurysdykcji od sądu państwa trzeciego oraz wnioski o przekazanie jurysdykcji sądowi państwa trzeciego, o których mowa w art. 15 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 (oraz art. 8 i 9 konwencji haskiej z dnia 19 października 1996 r.), rozpoznaje Sąd Apelacyjny Litwy (Lietuvos apeliacinis teismas).

Wnioski te rozpoznaje się w postępowaniu określonym w rozdziale 39 kodeksu postępowania cywilnego, chyba że rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 stanowi inaczej. Wnioski takie nie podlegają opłatom sądowym.

Wnioski złożone do Sądu Apelacyjnego Litwy powinny spełniać ogólne wymogi dotyczące pism procesowych (art. 111 kodeksu postępowania cywilnego).

Zgodnie z art. 15 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 wniosek oraz ewentualnie załączniki do niego należy złożyć w języku urzędowym lub należy załączyć tłumaczenia na język litewski. Jeżeli wnioskodawca zamieszkuje poza Republiką Litewską i nie ustanowił w sprawie pełnomocnika ani nie wyznaczył osoby upoważnionej do odbioru pism procesowych, która ma miejsce zamieszkania/siedziby w Republice Litewskiej (art. 805 kodeksu postępowania cywilnego), we wniosku należy wskazać adres w Republice Litewskiej lub adres telekomunikacyjnego urządzenia końcowego, na który pisma procesowe będą doręczane wnioskodawcy. Wymogi te nie mają jednak zastosowania do wniosków złożonych w Sądzie Apelacyjnym Litwy przez sąd państwa trzeciego.

W stosownych przypadkach Sąd Apelacyjny Litwy może powierzyć Państwowej Służbie ds. Ochrony Praw Dziecka i Adopcji przy Ministerstwie Zabezpieczenia Społecznego i Pracy (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos) obowiązek przedstawienia opinii o zasadności przejęcia lub przekazania jurysdykcji. Sąd Apelacyjny Litwy wyznacza termin do przedstawienia takiej opinii.

Wniosek rozpoznaje Sąd Apelacyjny Litwy nie później niż w ciągu sześciu tygodni od daty wpływu wniosku do sądu.

Po rozpoznaniu wniosku o przejęcie jurysdykcji od sądu państwa trzeciego i wydaniu orzeczenia uwzględniającego wniosek Sąd Apelacyjny Litwy, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, wyznaczy sąd litewski właściwy do rozpoznania sprawy na Litwie. Postępowanie wszczęte w sądzie państwa trzeciego zostaje przekazane do rozpoznania właściwemu sądowi litewskiemu. W tym przypadku stosuje się odpowiednio przepisy art. 35 kodeksu postępowania cywilnego, a postępowanie toczy się nadal przed właściwym sądem litewskim. W stosownych przypadkach właściwy sąd litewski ustala stanowisko stron w postępowaniu i zarządza środki w celu usunięcia wszelkich braków dotyczących pism procesowych.

16 Do którego sądu w danym państwie członkowskim należy się zwrócić, aby wnieść środek zaskarżenia od postanowienia o uznaniu orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej wydanego przez sąd w innym państwie członkowskim? Jaka rodzaj postępowania ma zastosowanie w takich sytuacjach?

Środek zaskarżenia należy wnieść do Sądu Najwyższego Litwy (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas). Zostanie on rozpoznany jako skarga kasacyjna zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego.

17 Jakie prawo zastosuje sąd w postępowaniu w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej w sytuacji, gdy dziecko lub strony nie mieszkają w danym państwie członkowskim lub są obywatelami różnych państw?

Prawo właściwe dla stosunków między rodzicami a dziećmi określa art. 1.32 kodeksu cywilnego. Stosunki osobiste i majątkowe między rodzicami a dziećmi podlegają prawu państwa, w którym dziecko ma miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli żadne z rodziców nie ma miejsca zwykłego pobytu w państwie, w którym dziecko ma miejsce zwykłego pobytu, a dziecko i oboje rodzice są obywatelami tego samego państwa, właściwe jest prawo państwa, którego wszyscy oni są obywatelami.

W sprawach z zakresu władzy rodzicielskiej jurysdykcję sądową ustala się zgodnie z konwencją haską z dnia 19 października 1996 r. o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci.

Prawo właściwe dla ochrony małoletnich, opieki i kurateli nad nimi określa się zgodnie z konwencją haską z dnia 5 października 1961 r. o właściwości organów i prawie właściwym w zakresie ochrony małoletnich.

Zobowiązania alimentacyjne (alimenty) w rodzinie reguluje konwencja haska z dnia 2 października 1973 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych.

Ostatnia aktualizacja: 21/10/2019

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.